

લેખક :—શ્રી હર્ષ.

પ્રકાશક :—

ભીખાભાઈ વ્યાસ,

“વાઝક” કાર્યાલય, ગોધરા.

કિંમત એ અના.

૪૨૮-૦૮-

Part No 79

ସାଗ ସାଥୀ.

તમારાં બાળગોપાલ

ક્રમશઃ બાળકોના હાથમાં મૂકવા જેવું સાદું ને
શુદ્ધ સાહિત્ય શામાંથી આપશે?

મહિનાના માત્ર બે આના

રમકડાં ને ચવાણામાં આપો છો?

તેમના મિત્રનું કામ પૂરું પાડનાર એના
સાદું, સસ્તું, સચિત્ર દ્વિમાસિક પત્ર

બાળક

(વાર્ષિક લવાજમ માત્ર દોઢ રૂપિયો)

કેળવણી ખાતામાં, દેશી રાજ્યોમાં, વિદ્યાપીઠમાં,
મ્યુનિસીપાલિટીઓમાં, રાજકુટુંબોમાં, ધનાઢ્યોને
ત્યાં, પદવીધરાને ત્યાં સ્થાન પામ્યું છે—

તમારાં બાળકોને નહિ આપો?

ચાર વરસથી

ગુજરાતનાં બાલકોનાં માનસિક બળ ખીલવે છે.

‘બાળક’ કાર્યાલય, ગોધરા.

કિમરેડ, બટવાડી પાળને નાકે આવેલા ‘સરસ્વતી’ પ્રિન્ટીંગ
પ્રેસમાં રતિલાલ ખી. ત્રિવેદીએ છાપ્યું અને બીખાભાઈ પુ.
વ્યાસે, ‘બાળક’ કાર્યાલય, ગોધરામાંથી પ્રકટ કર્યું.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૨૮૦૮ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ અપભ્રંશ

વિષય ફ - ૩

એક હરણ વંરસાદથી ઉગેલું લીલું ધાસ
 ચરણું હળું, ચરતાં ચરતાં તેના નજર શિકારી ઉપર
 પડી એટલે પોતાના અપળ પગનો ઉપયોગ કરી,
 નાસી કાતર જેવા ભાગમાં ભરાઈ ગયું. હરણનું
 નસીબ હુંકું, કેમકે એ કાતરમાંથી પાછો આવતો
 વાઘ તેને ગરદનથી પકડી ફાડી ખાવા તૈયાર થયો.
 આ પાત્રીક સમયે હરણને પોતાના મનમાં વિચાર
 થયો કે—“મારી પણ હુંક મતિ કે એક દુઃખ-
 માંથી છુટવા જતાં ભયંકર સકટમાં સપડાવાનું
 થયું.” વાઘે હરણને ખાઈ પોતાની ભ્રૂખ મટાડી.

સાર.

જે માણસ થોડા દુઃખથી પીકને લઇ ભાગે
 છે કે દુર ભય છે તે મોટા દુઃખમાં આવી પડે છે,

II
આગ વાતો

૨૬

(જોડાક્ષર વગરની)

વાત ૧ થી. હરણ અને વાધ.

૨૬

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
(૨)
ગુજરાતી કૌપીરાઈટ-સંગ્રહ
વાત ૨ જી. સસલી ને વાઘણુ.

એક સસલી પોતાનાં નાનાં સસલાંને પોતાની રહેઠાણની જગો પર મુકી; ખાવાનું શોધવા ગઈ, થોડે દુર ગઈ હશે કે એને વાઘણુ મળી. તેને મગફરીથી ટોળમાં બોલી કે—“મોટી બેન તમને બાળક એક બેજ અવતરે છે પણ અમે તો વધારે પેદા કરીએ છીએ.”

વાઘણુ—“હા, પણ માફ એક બચુ પેદા થાય છે તે સહી, પણ તમારા સોને ભારે છે.”

સાર

ઘણાં અભાગીઆં છોકરાં કરતાં એક સરસ છોકરું સાફ; એટલે સોને પણ તે ભારે પડે.

સાદ.

માણસ ધણો નદો મેળવવાની આશાએ પોતાનું
મેળવેલું ધન ખોઈ જોસે છે.

(૩)

વાત તથા. બીબી ને હંસની માદા.

એક મિયાં ભાઈ ઘેર હંસ પાળવાના શોખથી રાખતો હતો. આ હંસની માદા ઠરઠોજ એક ઘડું ઝુકતી, કે જેની કિંમત બહુ રૂપા નાણાંમાં જ મળતી. બીબીએ દોઢથી બે ઇંડાં ઝુકે એવી આશાથી, હંસને વધારે ખવાતું આપવા ગોઠવણ કરી. હંસ તરફવાર પોરાકથી માંદો પડી અને અપચો થવાથી હિમાદીમાં મરી ગયો. મિયાંએ પણ તે વખતે આ મરણનું કારણ જાણી, તેજ વખતે પોતાની બીબીને પણ ગુપ્ત મારી હતી.

(૪)

વાત ૪ થી. ઠાંસ અને બળદ.

એક ઠાંસ બળદના શુશોભિત શિંગડા પર બેસી મલકાતો પેતાના મનમાં વિચાર કરવા મંડી ગયો કે મારો ભાર આ બળદ પર દેટલો બધો પડતો હશે. પછી સખા તરીકે બળદને સવાલ રૂપ ગુણગુણ કરવાની શરૂઆત કરી કે “જો મારા બેઠાથી તમને મારો ભાર લાગતો હોય અને સહન થતો ન હોય તો હું ઉડી જઠું.”

બળદ—“અરે ઠાંસ ભાઈ તમે કંઈ જગો એ બેઠા છે તે કાંઈ મને માલમ નથી. મને ભાર કે દુઃખ લાગતુંજ નથી, તો નકામું શું પુછો છો. તમે કંઈ જગોએ બેઠા છો ? ઝાડના પાંદડાં ઉપર ?

સાર

જે માણસ પોતાના નામ અને મહોટાઈ ઉપર મગફરી કરે તે ઘણો હલકો હોય છે.

(૫)

વાત ૫ મી. માણસ અને મોત.

એક લાકરાં વેચનાર લાકડાંનો ભારો માથે
લઈ ગામ તરફ જતો હતો, ચાલતાં ચાલતાં થાક
લાગવાથી ભારો ફેંકી દઈ થાક ઉતારવા બેસવા
જતાં તેનાથી બોલાઈ જવાયું કે—

“ અરે ભગવાન હવે તો મોતને મોકલજે ”

થોડી વાર થઈ નહીં એટલામાં તો પાતળું
હાડપીંજર એની નજર આગળ આવેલું દેખાયું
અને અવાજ સંભળાયો.—

“ હું મોત છું તેં મને શા સાફ બોલાવવા
ભગવાનને અરજ કરી ? ”

માણસ—“ મેં ! હા જરા આ ભારો ઉપડાવો,
એ માટે હું અરજ કરતો હતો.

સાર

દુનિયામાં બધાં પોતાની હુંથાતી ચાહે છે ઘરઠો
કે દુઃખી પણ મરણ માંગતો નથી.

વાત ૬ ઠી. કાચળો અને સસલો.

એક દહાડે જે સોળતીઓએ દોડવાની સરત કરી, અને અમુક જગોએ દોડી ઉભા રહેવાનું નકી થયું. જેઉ થોડેક ગંચા, એટલે સસલાએ કાચળાને બહુ દૂર પછવાડે રહેલો જોયો. આ ઉપરથી ઉતાવળે દોડેલા સસલાને ધાક ખાવા વિચાર થયો અને એ ઉંઘી ગયો. આ વખતમાં કાચળો ધીમે ધીમે આળસ ન કરતાં ઠરેલ હૃદ આગળ જઈ બેઠો. સસલો ઉંઘી ઉઠી જીવે છે તો કાચળો પોતાની પહેલાં કામ આટોપી ખુશમિજનમાં બેઠો હતો.

સાર

જેરાવરને નબળામાં તકરાર થાય તો નબળો કાબેલ રહેશે. બીજું “ ઉતવળા સો ખાવરા ધીરા સો ગંભીર ” પછવાડેથી દીલગીર થવું અને “આમ કર તો તો” આ કાંઈ કામનું નથી.

વાત ૭મી. થોરીઆ અને માળી.

એક માળી પોતાના બાગમાંથી બહાર કામ સારૂ જંગલમાં જતો હતો, તે વખતે થોરીઆને વાત થઈ—“અરે ભાઈ કેમ છે, ? શુ શોધો છો ! તમારા માણસની મહેનતના બાગમાં કુદરતના જેવી લીલોતરી છે ? જુવો મારી જાત કેવી અહીં ફાલી છે? મને જો કેઈ અહીંથી લઈ જઈ બાગમાં રોપે તો ખુદ બાદશાહ પણ બાગમાં આવવાનું રાખે ” ભોળા માળીએ ઝટ એક ફાફલે કાપી લઈ પોતાના બાગમાં લઈ જઈ, ખાતર, પાણી બરોબર આપી રોપણી કરી. થોરીઆ અઠઠમ વધવા મંડી ગયો, અને બીજા ફણગા નાંખી સારા ઝાડો વાળી જગોમાં પણ ઉગવા શરૂઆત કરી. માળી ખોદી કાઢે કે તરત પાછી નવી કૂટ જુવે રાજાએ આ જોઈ માળીને નોકરીમાંથી બરતરફ કરવા ભલામણ કરી.

સાર

નહારા માણસની સોજત કરી જેટલું તેને માન આપીએ તેટલી તે બડાઈ હાંકે અને વધારે બતાવે અને જેટલું એહસાન એના પર રાખીએ એટલુંજ એ આપણને પુરાઈ કરે.

(૮)

વાત ૮ મી. કાળો આદમી.

એક કાળો આદમીએ પોતાના બધાં કપડાં ઉતારી બરફના ટુકડાઓ લઈ, આખે શરીરે મસ-જવા બેઠો. આ બીજા માણસે જોયું અને એની સાદાઈ પર હસી એનથી બોલી જવાયું કે:—“ અરે, આ સારો ઠંડો બરફ તું શું કરવા બગાડે છે ” ? કાળો આદમી—“ મારે ગોરા થવું છે. લોકો મને કાળોભૂત કહી ચીડવે છે. યુરોપિયનલોકો પણ મને ધિકારે છે. ”

દાનાઓ—“અરે તું તારા બદનને નકામું દુઃખ શું કકવા આપે છે ? તારૂં આખું બદન ગોરૂં તો નહીં થાય પણ ઉલટું બરફને કાળું કરી નાંખશે. બરફ તારા શરીરના રંગને બદલી નહીં શકે. ”

સાર

બરાબ માણસ લડા અને સારાને ભુંઠો કરી શકે છે પણ ભુંડાને લલો કરવાની તાકાત કોઈમાં નથી.

વાત ૯ મી. વાઘ અને બે બળદો.

બે મજબુત બાંધાનાં બળદોઆ જંગલમાં ચરવા ગયા; વાઘ પણ જંગલમાં શિકાર શોધવા ફરતો હતો. આ વાઘને જોઇ બે બળદોએ સંપ કરી તેની જોડે બચાવ કરવા શિંગડા વડે એને હઠવવા વાતચીત કરી સાવચેતી રાખી ઉભા. વાઘે બે વખત ખુબ જોરથી, એમના ઉપર છલાંગ મારી બે બળદોને છુટા કરવા અને ફરેળ આપવા માથા ફેડ કરી, પણ બળદોએ ફાવવા દીધો નહીં. આખરે કંટાળી વાઘ દુર જઈ ઉભો ઉભો કહે કે—

“ તમે બે જણ જુદા પડી જાઓ તો હું તમોને કાંઈ પણ કરીશ નહીં. તમે બે જોડે છો તે મને ગમતું નથી. તમારો સંપ મને ઝેર ઉપજાવે છે ” ભરોંસા ઉપર બે બળદો જુદા પડ્યા, અને થોડી વાર થઈ કે વાઘે ઝડપથી છલાંગ મારી, એક બળદ ઉપર તરાપ કરી. એકનો ભોગ લીધા પછી બીજાનો પણ તેજ રીતે ભોગ લીધો.

સાર:—માણસ જેટલો વખત એક બીજા સાથે એક દીલથી રહે તેટલોજ વખત કોઈ વેરી ફાવી શકતો નથી. એકલવાયા પણાથી સહન કરવું પડે છે.

એક સાબર ઝંગલમાં રૂત્તાં રૂત્તાં તરસ
લાગી એટલે પાણી પીવા તળાવ તરફ ગયું. પાણી
પીતાં પીતાં તેના પોતાની છાયા પાણીમાં જોઈ.
જેતાં જેતાં તેના મનમાં વિચાર થયો કે મારા
આવા સારા શુશ્રોભિત ડિગડાં છે અને શરીર
પણ ભેટાળ નથી; પણ મારા ચાર પગ પાતાળા
નળી જેવા છે, તેથી હું ખરેજ કદરૂપો દેખાઉં છું.
આ વિચારમાં હતા તે એણે એક તીર પોતાની
પાસેથી કું કરતું ઉડતું જોયું. તીરકામડાંમાંનું તીર
જેઈ એ તો જીવ હતો નોંઠો. થોડા વખત થયો
કે એ બહુજ ઝાડીવાળી જગોમાં પેઠો, અને ફાલ
નહી દેખે એમ માની આરામ લેવા તૈયારી કરી.
શિકારીઓ જે એની પાછળ પાછળ આવતા હતા,
તે પણ એજ જગોએ આવી પાછું પીચું તીર

(१०)

प्राप्त १० गी. रू०५२.

સાર

ભગવાન જેવું શરીર આપણને આપે તેનો
સારો ઉપયોગ કરવો અને સંતોષ માનવો.

(૧૧)

૧૨૬૫૧

મારવા તૈયારી કરી. સાળર હક્રાણું ઉઠી નાસવા જાય
હું કે એના શિંગડાં જાડીમાં ભરાઈ ગયાં અને જોર
કરતાં પશુ નીકળી ન જતાં, વધારે ને વધારે ગુસ્સવાયાં.
આ વખતે પોતાના મનમાં એણે પોતાનું રૂપ
પાણીમાં જોએણું ઘાટ કરી અફસોસ થયેા. એણે
જણાવ્યું કે પગ કે જેને એ વખોડવા શરૂઆત
કરી તેણે તે મને બચાવવા બનતી માથાફાડ કરી;
પશુ આ શિંગડાં જે શોભારૂપજ હું તે મારા જીવનું
કારણ બ્રુત થયાં. તીર પેટમાં પેસતાં સાળર મરી
ગયું.

એક વખતે એક ગાય જેને બહુ સગાં હતાં
 તે માંદી પડી. માંદગીની જેમ જેમ સગાંઓને
 બાબર પડી તેમ તેમ તેને જોવાને બહાને યોના
 બીડમાં સૌ ગયાં. આ બધાં ગાયો, ઘોડા, વાછરડા
 અને બાળદો આજુબાજુનું બધું ધાસ બંધ ગયાં.
 ઘોડા દિવસ પછી ગાયને કંઈક ઠીક થવા પર હવું
 અને જુબ લાગેલી એટલે ધાસ ચરવા ઉઠી; પણ
 પાસે કંઈ ધાસ જોયું નહીં. નબળાઈથી યોનાથી
 દુર જઈ શકાય એમ હતું નહીં; આને લઈને તે
 જુએજ મરી ગઈ. મરેલા શબને ગીધ અને કાગડાઓ
 કાચી કાચી એકલું હાડખીંજર રહેવા લીધું.

સાર

જે કાંઈને બહાણું કુટુંબ હોય તેને દુઃખ
 પણ હોય.

(૧૨)

બાલ ૧૧ મી. ગાથ.

કેાઇ વખતે સિંહને ઠરઠોજ નાના જનાવદો
ખાધાથી કંટાળેા આવેલ હશે, કોંટલે કોણે એડા
જનાવરને મારી રાંધી પાવા મનસુધેા કીધેા. રોષતાં
રોષતાં તેણે કોક પહેલવાન જેવેા આખલેા જોયેા.
આ આખલા ઉપર તરાપ મારવા જતાં સામે તે
આખલેા પોતાનું જોર અજમાવે, અને સિંહનેા
શિકાર હાથથી જાય, તેા આશા ધુળમાં મળી જાય
એમ હતું. આ ઉપરથી સિંહે વાણીઆ ગત કરવા
વિચાર કીધેા. હસતું ને બનાવડી એાં રાખી સિંહ
આખલાને કહે છે કે “એાં આજે ચાર સારા એંઠાનેા
સરસ ખીમેા કરેલેા છે. મારી જોડે કેાઇ ખાનાર
સેાબતી નથી તેા તમે આવેા તેા ઠીક મઝા પડે ”
આખલાનું મન લલચાચુ અને સિંહ જોડે એની યુક્ત
તરફ ગયેા. યુક્ત આગળ પહિંચતાં આખલેા ધણી
લાકડાં, તમાણ, મેાડી, દેગ બિગોરે જોયું. કોંટલે તરતજ

(૧૩)

વાત ૧૨ મી. સિંહ અને આખરો.

(૧૪)

પીક ફેરવી પાછા જવાની તૈયારી કરી. આ આવેલો લાગ જાય છે એમ ધારી સિંહ કહે “ કેમ ભાઈ પાછા જાઓ છો ” આખલાએ જવાબમાં માથુ હલાવતા બોલી દીધું કે “ તમારી મતલબ હું સારી પેઠે સમજી ગયો છું. આ બધી તૈયારી કાંઈ મેંઢાના ખીમા સાડું કરેલી નથી. આ ધામધુમ તો કોઈ મોટા જનાવરના ખીમા સાડું છે. શું રાજામાં અકલ છે ને રંચતમાં નથી ? આખલો પાછો ગયો.

સાર

અકલવાળો વૈરીની સોબત રાખે નહીં એટલુંજ નહીં; પણ એનાથી સાવચેત પણ રહે છે.

(૧૫)

વાત ૧૩ મી. વરૂ અને લોંકડી.

વરૂ પોતાના, બુઠાપામાં પોતાની બાંજી આગળ જે જીવ આવે તેને મારી ખાઈને પડી રહેતો હતો. એક વેળા એ આ કોતરના આગલા ભાગ આગળ લોંકડી આવી બહુજ બારીકીથી જોવા લાગી. આ લોંકડીને જોઈ વરૂએ ઠાવકું મોં રાખી આવકાર દીધો ‘ લોંકડી બેન અંદર કેમ નથી આવતાં ” “ લોંકડી સાવચેતી રાખી જોલી ” મોટા ભાઈ કોતરમાં પેસવાનો તો આ દરવાજો છે પણ ખીજી કોઈ બાજુએ દરવાજો દેખાતો નથી ? ” વરૂથી ઝડપતી ઉઠી શકાય એમ હતું નહીં એટલે લોંકડી સમજવાથી ચાલી ગઈ.

સાર

સાવચેતી રાખવાની બહુજ જરૂર રહે છે.

વાત ૧૪ મી. સિંહ તથા માણસ.

સિંહ રખડતો રખડતો જંગલમાં એક માણસને
 જોયો અને એની જોડે વાત કરવાનું મન થયું વાતોમાં
 જોર અને જમામરદી ઉપર વાત કરતા, સિંહે પોતાની
 જાતિ અભિમાન બતાવી પોતાનામાં હિંમત, બળ,
 જમામરદીછે તેનું વિવેચન કરતો હતો. તેજ વખત
 માણસ મુંગો મુંગો જમીન પર સિંહની તસખીર દોરતો
 હતો. આ માણસે સિંહની બાજુએ માણસ દોરી
 એક ઢાલને તરવાર પણ હાથમાં રાખેલી હોય એમ
 દોરી. પછી ધીમે રહી સિંહને સમજાવવા જમણા
 હાથની તરવાર તસખીરના સિંહના ગળા ઉપર
 દોરી મુકી દીધી. સિંહે જોયું કે માણસ સિંહને મારી
 શકે તેમ છે, આથી એ ખીસીઆણો પડી ગયો. થોડી
 વાર વિચાર કરી સિંહે આ સંયોગોમાંથી છુટવા
 ખારી શોધી કે—

“શું સિંહ જો તસખીર કરવાનું કામ કરતાહતે
 તો માણસને એ ફાડી ખાય છે એમ બતાવત નહીં ?”

સાર

માણસ તરફદારીથી ને સાહીદીઓથી છુટકારો
 કાઢી પામતું નથી.

ઢોક તાકાની છાકરો નહીં તરવા સારું
ગયો. થોડો વખત થયો હશે અંનં ઉંડા પાણીમાં
ગયો. અહીં પાણીનું વમળ બહું હતું. છાકરો
થાકી જવાથી ડુંબવાની અણી પર હતો, તેવામાં
કોણે ઢોક માણસ કિનારે જતો જોયો, કોટલે યુગ-
ળાતા યુગ પાડી. “ભાઈ મને બચાવો હું ડુંબું
છું.” તે માણસે જોતાં વારજ ઢોક પથરો લઈ તેના
તરફ નાંખી કહીશ બેઠો કે “તું કાંઈને યુધી તરવા
ગયો હતો? ભાન નોતું કે પાણીમાં તરવું જોખમ
ભરેલું છે. હવે ડુંબવાને માટે તું લાયકજ છે. તારા
જેવાને કોમજ જોઈએ.”

છાકરાઓ જવાબના રૂપમાં હસારત કરી “ભાઈ
જે કરવું કે કહીવું હોય તે પછી કરજે કે કહીજે,
કપકા જોડે ભલે મારજે પણ પહોંચાં છું ડુંબું છું તે
તો બચાવ. મારો જીવ જશે તેમાં તને શો ફાયદો
મળેશે? માણસના જીવની તા કીંમત સમજ.”
સાર—તમારો સહવાસી કાંઈ આફતમાં આવી પડ
તો પહોંચાં તેને આફતમાંથી બચાવીને, પછી તેને
નસીબત તથા સલામત કરવો. એજ સારું છે.

(૧૭)

બાલ વૃષ મી. હોડરો.

(૧૮)

વાત ૧૬ મી. કુતરો અને શિયાળ.

કોઈ વખત એક કુતરાએ વાઘનું ચામડું દૂર પડેલું જોયું, એટલે તે નજીક ગયો અને મોમાં ઘાલી આવવા બેઠો. આ વખતે શિયાળ આવી, શું કરે છે તે જોઈ, એને ટોળમાં સમજાવવા બોલી બેઠો કે—“અગર જો એ જાનવર જીવતું રહેતે, તો તું તેના પંજાના નખને તાહરા દાંત કરતાં સખત ને મજબુત જોતે.

સાર

“અમય સમય જાળવાન હે નહી પુરૂષ જાળવાન.”

વાત ૧૭ મી. પેટ અને સાંધાઓ.

એક વખત પેટ અને સાંધાઓનો કળઓ થયો. કળઆનુ મુળ એ હતું, કે બેઉ જણ કહેતા હતાં કે કાયાને ખેંચી અમે ફરીએ છીએ, તેમજ અમે સાચવીએ છીએ.

સાંધા—“હમે હમારા કૌવતથી કાયાને લઈને ફરીએ છીએ.”

પેટ—“અગર જો હું કાંઈ ખાઉં નહીં તો તમે ચાક્ષી નહીં શકો અને કાયાને ખેંચી પણ નહીં શકો.”

સાર

કોઈ માણસ કોઈના કામમાં મશગુલ થાય, કે પોતાના ઉપરી કે સરદાર અથવા પોતાથી નેરાવર હોય તેની ખીજમત નહીં કરે, તો તે (ગમે તે હોય) કામ બરોબર બજાવી નહીં શકે અને જે મદદ ન કરે, તેને કશો ફાયદો મળી નહીં શકે, એ ઠેખીતું છે.

વાત ૧૮ મી. સુરજ અને પવન.

સુરજ અને પવન અમુક વાતમાં લઢવા પર આવતાં જોએ સરત કરીકે આપણામાંથી કોણ માણસના કપડાં ઉતરાવી શકે એમ છે.

પહેલાં પવન ઘણા જોરથી ફુકવાને લીધે, દરેક માણસ પોતાનાં કપડાં સારી પઠે શરીરને અડી રહે એમ ઘેરી લીધાં. પછી વારો સુરજનો હતો. જેમ જેમ તાપ પડતો ગયો તેમ તેમ માણસો પોતાના કપડાં કાઢી બાજુએ મુકતા ગયા. તાપથી બધા ગભરાયા. સુરજની જીત થઈ. પવનનો મદ આછો થયો.

સાર.

માણસ નરમાશ તથા ભલ્લમનસાઈથી કોઈને પણ પોતાના કબજામાં આણે તો લાવી શકે એમ છે.

(૨૧)

વાત ૧૯ મી. જે કુકડીઓ.

એક ખાવાની ચીજ સારું જે કુકડીઓ કછ-
આમાં પડી. ખુબ તકરાર થઈ અને આખરે નળણી
કુકડી નાશી છુટી. જોરાવર કુકડી ખાઈ ઉંચી જગો
પર જઈ, પોતાની પાંખ ફેડાવી મગરૂરીમાં મલકાવા
લાગી. આજ વખતે એક ડાઘીઓ કુતરો આવી
જોરાવર કુકડીને ગરદનથી પકડી ખાઈ ગયો.

સાર

માણસ નહીં ઘટે અને જો મગરૂરી કરે, તો તે
કાયમ રહેજ નહીં.

એક ભૂંડનું ટોણું ખાવાનું શોધવા અહીં તહીં ફરવું હતું; તેવામાં એક ગામની ભાંગી પડેલ નરક પર તેમની નજર ગઈ, પણ તે જગો એ પહોંચે, તે પહોંચ્યાં ગામની ખાઈમાં થઈને જવાનું હતું. આ ખાઈ પાણીને કાઢવથી ભરેલી હતી. આ જોઈ ભૂંડાએ શોધીવાર વિચાર કરી, કાઢવ અહીં જવા શરૂઆત કરી. યુધ્ધ ખાવાથી પેટ ફાટતાં ગયાં ને ભૂંડો મરતાં ગયાં. એક બે નરક આગળ પહોંચતાં, કોં ખાવા નય છે, કે ગામના લોકોએ પકડી મરણ શરણ કરી લીધા.

સાર

કમ અકલના માણસો, જે કામ તેમને થતી ન હોય તેજ હોશમાં કરવા નય છે.

૧૬૬

(૨૨)

પાત ૨૦ મી. બ્રેડ.

(૨૩)

(ભેડાક્ષરની વાતાંઓ.)

વાત ૨૧ મી. વહેમી બાપ.

એક હેઠરમિયાં બહુ પૈસાવાળા હતા તેમને એક દીકરો હતો, તેનું નામ ઈબ્રાહીમ હતું. આ છોકરાને શિકારે જવાનો બહુજ શોખ હતો અને તેનેજ વાસ્તે એણે બે સારા અરળી ઘોડા પણ રાખ્યા હતા.

એક વખત હેઠરમિયાંને રાત્રે સ્વપ્ન આવ્યું, કે—પોતે જંગલમાં પાલખીમાંથી ઉતરી બેઠો છે અને એનો દીકરો શિકાર પછવાડે જતાં જતાં ઘોડા ઉપરથી પડી મરી ગયો છે. સવારના પહોરમાં ઉઠતાં પિતાએ પોતાના પુત્રને તરત બોલાવી કહ્યું, “બેટા આજથી તારે શિકારે ઘોડા ઉપર જવુંજ નહીં.”

છોકરો—“બાપા એમ કેમ કહ્યો છે આજે રજા છે અને અમે સારા પક્ષીઓ મારવા બધી ગોઠવણ કરેલી છે.

બાપ—મોટાને માન આપવું અને કહે તે કરવું ભેધએ.

(૨૪)

ઉપરની વાતચિત પછી ઇબ્રાહીમ પાછો એની
ઝોરડીમાં જતો હતો, પણ દીવાનખાના ઝોરડામાંથી
પસાર થતાં, એક શિયાળ પછવાડે પડેલો શિકારીની
છબી જોઈ. આ જોતાં એની અંતરની ઉર્મિઓ
ઉભરાઈ આવી, તેથી ના ઇલાજે ઝોરડામાં જઈ
ગુસ્સામાં હાથ પગ પછાડતો બેઠો. થોડી વારે એની મા
જ્ઞાતમાખીબી આવ્યા, એટલે છોકરે વધારે ચીકાઈ
હાથ પગ પછાડવા માંડ્યા, અને તેમ કરતાં એક
હાથ પાં બીતે ઠોકેલી ખીલી અથડાવાથી પેસી ગઈ.
હાથ ઠાણો થયો અને પાક્યો. પાકની વૃથાથી તાવ
આવ્યો અને અઠવાડીએ એ મરણ પામ્યો.

માર

જેમમાં આપણે કેટલી એક પીડા ટાળવા
ઉપાય લઈએ છીએ, પણ તેજ પીડા આપણને પ્રાપ્ત
થાય છે.

વાત ૨૨ મી. પક્ષપાતી નાયક.

હીરા પટેલ, પોતાના ગામથી બીજે ગામ મહા-
નપરાએ જઈ ત્યાંનાં મુખીને કહ્યું કે “મારા બળદે
સીમમાં તમારા બળદને શિંગડું મારેલું છે અને
તમારો બળદ ભોંકાયો છે. માટે અરજ કરું છું કે જે
ઘટે તે બદલો ઠરાવી દો અને મને જલદી જવા દો.”

મુખી:—“તું સારો માણસ દેખાય છે. જા મારા
બળદને બદલો તારો બળદ લઉં તો તે તને ભારે
પડે એમ નથી.”

પટેલ:—“સાહેબ હું ભૂલ્યો, મેં કહ્યું જે તમારા
બળદે મારા બળદને શિંગડું ભોંક્યું છે.”

મુખી:—“મારે બળદે ! જોવો પડશે અને વિચાર
કરવો પડશે ! પછી ફડચા કરીશું.”

કણુબી:—“તો તમે બીજાનો ન્યાય કરો છો,
તો તે પ્રમાણે પોતાનો ન્યાય કરવા ઇચ્છા કેમ રાખતા
નથી ? પૂરો ન્યાય આપો તો ફડચાની શી જરૂર છે ?”

મુખીએ કાંઈ ધ્યાન આપ્યું નહીં.

સાર—જે પીડા આપણે બીજાને કરીએ છીએ, અને
જે પીડા આપણે બીજા પાસેથી પામીએ છીએ, તે
બોલે એકજ ત્રાજવામાં આપણે તોળતા નથીજ.
સ્વાર્થ એવી ચીજ છે.

વાત રૂઝી. ટીટોડી ને સમુદ્ર.

કાંઈ એક ઠેકાણે સમુદ્ર તીરે ટીટોડીનું જોડું રહેતું હતું. એક સમયે ટીટોડી પેટથી રહી. ત્યારે ટીટોડાને કહે છે કે—“હે સ્વામી મારા જણવાના દહાડા પાસે આવ્યા છે, માટે કાંઈ રૂડું ઠેકાણું તમે જોઈ રાખો તો સારું.”

ટીટોડા બોલ્યો “હે સ્ત્રી આ સમુદ્રને કિનારે તું ઇંડા મહેલ.”

ટીટોડી—“પૂનમને દહાડે અહીં પાણી ચઢે છે, ત્યારે સમુદ્ર મારા ઇંડા લઈ જશે.”

ટીટોડા-સમુદ્રની શી તાકાત છે, એ શું વાત કરે છે, મહારાં જાણ્યાને તે મહાસાગર લઈ જશે. “કહ્યું છે કે જે નર બહીકથી પાતાનું ઠેકાણું મુકી જાય તે નરની માતાને જો પૂત્રવંતી કહીએ, તો વાંઝણી કહીએ કેને? માટે કાંઈ ચિંતા ન કર. સમુદ્ર શું કરનાર છે.”

આ વાત સમુદ્રે સાંભળી અને મનમાં બોલ્યો આ ટીટોડી પણ મનમાં શું ગર્વ કરે છે. વાત સાચી

છે કે સુતી વખતે ટીટોડીઓ પગ હંચા રાખે, કે ને આકાશ તુટી પડશે તો પગે ઝાલી શકે. પાત પોતાની ઠેકાણે પોતાને મોટા કેાણુ માનતા નથી. માટે એના ઇંડા રમતને માટે લઇ લઇ અને તમાસો તો નેઉ, એ શું કરે છે.

કેટલા એક દહાડે ટીટોડીએ ઇંડા મેલ્યાં, અને પૂનમે સમુદ્ર ઘસડી ગયો એટલે ટીટોડી ટીટોડાને કહે છે કે—“એ મુર્ખ મેં તો આગળથી કહ્યું હતુંજ, ને પણ તેં ગર્વ કર્યો અને માફ સાંભળ્યું નહિ, હવે રડ ને રડાવ.”

સાર

જે આપણું સાફ ઇચ્છે છે, તેનું વચન સાંભળી એ તો સારાં ફળ મળે. ગર્વ અને મુર્ખતાથી નુકશાનજ થાય.

વાત ૨૪ મી. પંખી અને વાંદરા.

એક નીલગીરી જેવા પર્વત ઉપર વાંદરાઓ બહુ રહેતા હતાં. એક વખત ઘણી ટહાડ પડવાથી અને થોડો પવન ફૂંકાવાથી, એક વાંદરાનું ટોળું બહુજ હેરાન થયું. કંઈક ગરમાવેો થાય માટે સુકાં લાકડાં શોધી તાપણી કરવાના વિચારમાં દશ, પંદર વાંદરા, એક લીલા ઝાડના સુકાં ફળ વીણી ઢગલી કરવા માંડી.

ચણેાડીના દાણાની ઢગલી જોઈ એ ઝાડ ઉપર જોડેલું પંખી બોલ્યું કે “તમે બધા ઘેલાં કેમ કહાડો છો! આ ગુંબના દાણા તમને શું તાપ આપશે, તમારી મહેનત બધી નકામી જશે, માટે એવે જગ્યાએ જઈને જેસો કે તમને હવા લાગે નહીં. કોઈ ગુફામાં જઈ ભરાઈ જાઓ એટલે તમોને ટાઢ નહી વાય.”

આ સાંભળી એક ઘરડા વાંદરાએ ઉત્તર આપ્યો કે “અમારી વાતમાં તારે વચ્ચે બોલવાની શી જરૂર છે. જો તું તારૂં કચ્ચાણુ ધબ્ધતો હોય, તો અમારી

(૨૬)

જેડે દરમ્યાનગીરી કરીશ નહીં. તારે માર્ગે જા એટલે બસ. કહ્યું છે કે-‘જેહનું મનમાં ધારેલું કામ બગડી ગયું છે, જે જુગારમાં હાર્યો, જેને શત્રુએ જીત્યો તેને ડાહ્યા પુરૂષે છોડવો નહીં ! તેમજ પારધી પછવાડે લાગ્યો હોય, મમતમાં પણ અમસતો કોઈ મહેનત કરે છે. જે મુર્ખ છે અથવા જે સંકટની વેદનામાં પડ્યો છે, એવા જે પુરૂષો બોલાવ્યા કરે તેની શોભા જરી કે રહેતી નથી.”

પંખીએ ઉપલી શિખામણ ન માનતાં તેઓને ઉપદેશ આપવા ચાલુ રાખ્યો; એટલે એક વાંદરે ઝાડ પર ચડી તે પંખીને ઝાલ્યો અને પથર ઉપર અક્ષાળી મારી નાંખ્યો.

સાર-જે જોટું માણસ છે તે બીજાનો નાશ કરવાના સમયે પોતાનું અકલ્યાણ જોતો નથી.

કાગડી અને કાળો નાગ.

એક જાડની પોકળમાં કાળો નાગ રહેતો હતો. આ જાડ ઉપર કાગડીએ પોતાને રહેવા માટે માળો બાંધ્યો. કાગડી પોતાના ઇંડા મુકી ચારે ચરવા જાય, ત્યારે પાડોશી નાગ હુમેશાં ઇંડા ખાઈ જાય. આમ કાગડીએ ઘણા ઇંડા ખોયાં, પણ માળો બદલ્યો નહિ.

એમ કહેવાય છે કે કાગડો, પશુ અને નીચ પુરુષ પોતાનું રહેઠાણ કોઈ વખતે મુક્તતા નથી; પણ હાથી, સિંહ અને સફપુરુષ જરૂર પડે રહેઠાણ તણ દે ખરા.

કાગડી શોક કરે અને પછી બુલી જાય. એક વખત તે એના મિત્ર શિયાળ પાસે ગઈ અને પોતાનું દુઃખ રડી વાત કહી, ઉમેર્યું કે “આ સંસારના તાપે જે તપ્યો, તેને આ ત્રણ વાનાં વિશ્રાંતિ આપે છે. એક તો બાળક, બીજું કુળવંતી નારી, અને છેલ્લું સાધુની સંગત. જેહની વસ્તી નદી કિનારે, જેની સ્ત્રી કુલાંગાર અને જેના ઘરમાં સર્પ રહે એ પુરુષને સુખ નજ થાય.

શિયાળ બોલ્યો “જેન ચિંતા કરીશ નહિ. તારો પાડોશી લાલચુ છે, એટલે એનો અંત આણુવો સહેલો છે.”

શિયાળની યુક્તિ પ્રમાણે કાગડીએ કર્યું તેથી સાપ મરી ગયો.

સાર-કોઈએ લલચાવું નહીં.

- ૧ કંઈક ઢીલ જે સાંભળતો નથી, તે બહેરો છે.
- ૨ જે ક્રોધને વશ થાય છે, તે આંધળો છે.
- ૩ જે સારૂ જાણી જાણતો નથી, તે મૂંઝો છે.
- ૪ જે સારૂ નકારું સમજતો નથી, તે ખટુ છે.
- ૫ જે પરોપકાર હિંમેશાં કરે, તે મોટો માણસ છે.
- ૬ જીવાળી, ધન અને જીવંતો ઉપર ભરોસો રાખતો નથી, તે સાવધાન માણસ છે.
- ૭ જે મનને સ્થિર રાખે છે, તે હિંમેશાં મુખી છે.
- ૮ જે સ્વસ્ત્રી પર ધ્યાન આપે છે, જો મુખી છે.
- ૯ જે ખીંટ પાછળ નિંદા કરે, તે સાંભળી કંઈ કરે; તે તેના જેવોજ હલકો છે.
- ૧૦ જે સંકટથી બહીતો નથી, જો હિંમતવાન છે.
- ૧૧ જે ગરીબનો અનાદર કરે છે, તે માણસ તેની યોગીજ વેળાએ વધારે અનાદર પામે છે.

(३१)

हीत वयने।

८००

(૩૨)

- ૧૨ વેર બાંધવું, એ હલકા માણસનું કામ છે.
૧૩ મોટા કહે તે કરવું, કરે તેમ ન કરવું.
૧૪ દ્રવ્ય સ્નેહીઓ ઘણા હોય છે, માટે ચેતતા રહેવું.
૧૫ છાની વાત કોઈને કહેવી નહીં, કોઈકજ વખત
સારા મિત્રને કહેવી.
૧૬ હીસાબ રાખરાથી માણસ કાયમનો સાવધ
રહે છે.
૧૭ એક કામ પુરું કરી, બીજું કામ હાથમાં લેવું.
૧૮ વહેવારની વાતમાં શરમ રાખવી નહીં.
૧૯ ઘર મેળે કળઓ પતે, તો કોર્ટમાં જવું નહીં.
૨૦ મુવેલા માણસનું બુંડું બોલવું નહીં.
૨૧ કોઈ છાની વા ઉઘાડી પાડવી નહીં.
૨૨ બીજાનો કળઓ વેચાતો લેવો નહીં.
૨૩ જીલના સ્વાદમાં લોભાવું નહીં.
૨૪ વિનય વિવેક અને નમ્રતા ત્રણે જોડેજ રાખવાં.
૨૫ હમેશાં સાચુંજ બોલવું.

દિવાન બહાદુર રણછોડભાઈ ઉદયરામ રચિત પુસ્તકો.

૧ નયકુમારી વિજય નાટક (૧૭ જી આવૃત્તિ)	૦-૧૨-૦
૨ લલિતા દુઃખદર્શક નાટક (૪૬૫ આવૃત્તિ)	૦-૮-૦
૩ લલિતા દુઃખદર્શક નાટક ઓપેરા	૦-૮-૦
૪ નળદમયંતિ નાટક (૩૫૫ આવૃત્તિ)	૦-૮-૦
૫ પ્રેમરાય અને ચાંદમલિ નાટક (નવી આવૃત્તિ)	૧-૦-૦
૬ હરિચંદ્ર નાટક	૦-૧૨-૦
૭ હરિચંદ્ર નાટકનો સાર	૦-૧-૦
૮ બાણાસુર મદ મર્દન (ઓખાહરણ) નાટક (૧૭૭ આવૃત્તિ)	૦-૧૨-૦
૯ માલવિકાગ્નિ મિત્ર નાટક	૧-૪-૦
૧૦ રતનાવલી નાટિકા	૦-૮-૦
૧૧ મહાલક્ષ્મી અને ઋતુવંશ નાટક	૦-૧૨-૦
૧૨ વૈરનો વાસે વશ્યો વારસો (સચિત્રાંક નસનાઈતિહાસ પરથી)	૧-૮-૦
૧૩ નિન્ધા શૂગાર નિષેધક રૂપક (સીનેમાં જોવીવાર્તા)	૧-૧૨-૦
૧૪ વાંઠેલ વિરહાના કુડાં કૃત્ય (સીનેમાં જોવીવાર્તા)	૦-૧૨-૦
૧૫ કુળ વિષે નિષંધ (૧૭૭ આવૃત્તિ)	૦-૨-૦
૧૬ સંતોષ સુર તર (૧૭૭ આવૃત્તિ)	૦-૨-૦
૧૭ ગુજરાતી હિતોપદેશ	૦-૧૨-૦

તમે કદી ડાકાર ગયાહો ?

જ્યારે પણ જાએ ત્યારે સ્ટેશનરોડ પર આવે
શ્રી બાળકૃષ્ણ શર્મા સ્થાપિત

“ શ્રી બાળ બ્રહ્મચર્યાશ્રમ ”

ની જરૂર મુલાકાત લેજો.

ફક્ત અનાયાસે મળી આવતી મહત્ત્વી નીલાવાડ
ગુજરાતમાં એકલુંજ આશ્રમ છે.

- ૧૮ નાટ્ય પ્રકાશ
 ૧૯ પાદશાહી રાજનીતિ
 ૨૦ રણપિંગળ બાગ ૧ થો
 ૨૧ રણપિંગળ બા ૧લાની પુરવણી
 ૨૨ રણપિંગળ બાગ ૨જો
 ૨૩ વૈદિક છંદઃ પ્રકરણ (રણપિંગળ બાગ ૩જો)
 ૨૪ હિંગળ અથવા મારવાડી ગીત રચના (રણપિંગળબા ૩)
 ૨૫ ફારસી કવિતા રચના અથવા બિનબાજ(રણપિંગળબા ૩)
 ૨૬-૨૮ યુરોપીયનાનો 'યુર્વ' પ્રદેશ આદિ સાથે ગયાપાર
 બાગ ૧ થી ૪ પ્રત્યેક
 ૩૦ સદર બાગ ૫ થો
 ૩૧ સ્થિતિસ્થાનત ફામુની સંસ્કૃત તથા તેજું વિરતાદ યુર્વક
 યુગરાતી બાધામાં રિચ્ચન
 ૫—૦ ૦

